

УДК 81'367.624

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209300>**Аліна ГРАЧОВА,***orcid.org/0000-0002-7235-1198*

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри італійської філології

Маріупольського державного університету

(Маріуполь, Донецька область, Україна) *avg285@ukr.net*

СПЕЦИФІКА ПОТРАКТУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО ПОНЯТТЯ «ТЕМПОРАЛЬНИЙ ПРИСЛІВНИК»

Репрезентована стаття присвячена комплексному різноаспектному вивченню семантичної, морфологічної та ролі своєрідності такого універсального лінгвістичного феномену, як темпоральний прислівник. З метою цілісного наукового охоплення окресленої проблематики ґрунтовний аналіз природи цього мовного об'єкта здійснено в традиційному й функційно-граматичному інтерпретаційних ракурсах. Процес винайдення найоптимальнішого механізму потрактування терміна «темпоральний прислівник» реалізовано в три базові етапи. На першій кваліфікативній стадії простежено еволюцію наукових поглядів вітчизняних та іноземних мовознавців на питання лексико-граматичної значущості адвербативної лексемної групи та її місця в складі універсальної частиномовної системи. Особливу увагу акцентовано на гетерогенності аналізованого словесного класу, семантичній і морфологічній вагомості його фігурантів та історично зумовленій корелятивності прислівників із мовними одиницями, що належать до інших лексико-граматичних розрядів. На другому інтерпретаційному етапі надано оцінку специфіці взаємозв'язків між такими лінгвістичними універсаліями, як час і темпоральність, сформульовано й аргументовано тезу щодо некоректності абсолютного отождошення зазначених абстрактних понять. Констатовано, що темпоральність є лінгвістичною формою часової репрезентації та дейктичною змістовою категорією, необхідною для відтворення своєрідності усвідомлення людиною часових характеристик процесу. На завершальній стадії запропонованого дослідження в контексті різноаспектного вивчення ролі, значення і структурних властивостей функційно-семантичного поля «Темпоральність» конкретизовано статус периферійних лексичних часових актуалізаторів (і, зокрема, прислівників). Зроблено висновок щодо невіддільності темпоральних адвербативних індикаторів загального часового плану, особливо увагу сфокусовано на поліфункціональності цих лінгвістичних елементів та їхній безперечній спеціалізованості.

Ключові слова: темпоральний прислівник, час, темпоральність, функційно-семантичне поле, лексичний часовий індикатор.

Alina GRACHOVA,*orcid.org/0000-0002-7235-1198*

Candidate of Philological Sciences,

Senior Teacher at the Department of Italian Philology

of Mariupol State University

(Mariupol, Donetsk region, Ukraine) *avg285@ukr.net*

SPECIFICITY OF INTERPRETATION OF THE LINGUISTIC CONCEPT “TEMPORAL ADVERB”

The presented article is devoted to a complex multifarious study of the semantic, morphological and role peculiarity of such a universal linguistic phenomenon as a temporal adverb. In order to cover the outlined issues in a comprehensive scientific way, a thorough analysis of the nature of this language object was carried out from the traditional and functional-grammatical interpretive perspectives. The process of inventing the most optimal mechanism for interpreting the term “temporal adverb” was realized in three basic phases. At the first qualifying stage there was traced the evolution of scientific views of native and foreign linguists on the lexical-grammatical relevance of the adverbial lexeme group and on its place in the universal part-of-speech system. Particular attention was paid to the heterogeneity of the analyzed verbal class, on the semantic and morphological significance of its components and on the historically-determined correlation of adverbs with language units belonging to other lexical-grammatical categories. In the second interpretive phase there was made an assessment of the specifics of the relationship between such linguistic universals as time and temporality, the thesis on the incorrectness of the absolute identification of these abstract concepts was formulated and proved. It was stated that temporality is a linguistic form of time representation and a deictic semantic category, necessary to reflect the peculiarity of human consciousness of the time characteristics of the process. At the final stage of the proposed research in the context of a multifarious study of the role, notional and structural properties of the functional-semantic field Temporality there was concretized the status of peripheral lexical time actualizers (and, in particular, of adverbs). It was concluded that the temporal adverbial indicators of the general time plan are indispensable; special attention was focused on the multi-functionality of these linguistic elements and on their indisputable specialization.

Key words: temporal adverb, time, temporality, functional-semantic field, lexical time indicator.

Постановка проблеми. Лінгвістична система є універсальним, цілісним, багатовимірним, гармонійно структурованим та чітко злагодженим механізмом фундаментальної рольової значущості. Неоднорідний характер морфологічно, формально, семантично багатопланових та поліфункціональних мовних складників визначає доцільність їхнього всебічного дослідження як з традиційного, так і з інноваційних інтерпретаційних ракурсів. Обов'язковому різноаспектному науковому оцінюванню підлягають лінгвістичні елементи із дискусійним загальнограматичним та рольовим статусом. Відтак, безперечною актуальністю характеризовані спеціалізовані студії, присвячені прислівниковій проблематиці. Адвербативні конституенти частиномовної системи привертають пильну увагу вчених не лише своєю морфологічною, але й функційно-семантичною специфічністю, виявленою у потенційній прислівниковій актуалізації базових лінгвістичних понять. У цьому контексті слід наголосити на безсумнівній **своєчасності** дослідження граматичної, змістової та рольової вагомості такого гетерогенного часового специфікатора, як темпоральний адвербатив.

Аналіз досліджень. Про споконвічне перебування прислівникової лексемної сукупності у фокусі наукової зацікавленості вітчизняних та іноземних мовознавців засвідчує кількісна значущість лінгвістично та концептуально різнорідних розвідок, автори яких сконцентровані на вузькоспеціалізованій кваліфікації адвербатива (зокрема, М. В. Вербовий, А. В. Висоцький, А. Ю. Габай, Г. І. Гримашевич, В. А. Пальцева, П. Рамат, Д. Рікка тощо) і на визначенні місця цієї лексемної групи у складі частиномовної цілісності конкретного мовного комплексу (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, О. Єсперсен, А. П. Загнітко, А. Кастелвеккі, Л. Серіанні, С. О. Соколова, М. Хаспелмат та інші). Ключовим об'єктом науково-дослідних пошуків В. М. Барчука, О. І. Бондаря, О. В. Бондарка, М. В. Всеволодової, С. А. Романюк та інші є темпоральність у функційно-семантичному аспекті її фігурування, натомість Н. С. Гошилик, Ф. І. Панковим і М. А. Подтільковою здійснено деталізовану характеристику специфіки лексичної (і, зокрема, прислівникової) актуалізації темпорального семантичного поняття. Наголошуючи на безумовній ґрунтовності та теоретичній значущості мовознавчих розробок зазначених фахівців, вважаємо необхідним звернути увагу на фактичній відсутності у сучасному науковому просторі єдиного уніфіковано механізму потрактування терміна «темпоральний прислівник». З огляду на

цей факт, видається доцільним розробити комплексну діагностику згаданого часового індикатора та презентувати оптимальний варіант дефініювання окресленого поняття, що складає безпосередню мету репрезентованої статті.

Реалізація установленої інтенції передбачає розв'язання таких завдань:

1) сформулювати ключові підходи до інтерпретації адвербативного частиномовного розряду;

2) схарактеризувати темпоральність у її корелятивності із часом;

3) з'ясувати диференційні ознаки прислівникового компонента функційно-семантичного поля «Темпоральність».

Виклад основного матеріалу. Згідно із загальноприйнятою гіпотезою, ініціаторами у справі цілісного наукового охоплення визначальних категорійних характеристик прислівника були давньогрецькі й давньоримські філологи. Зокрема, прихильник морфоцентричного кваліфікативного ракурсу та автор відповідного лінгвістичного терміна *επιρρημα* (досл. «при дієслові») александрійський граматист Діонісій Фракійський наголосив на формальній незмінюваності, семантичній своєрідності та тенденційній придієслівній локації адвербативів. У спеціалізованих розвідках М. Т. Варрона, Е. Доната й Прісціана *adverbium* (латинізована копія давньогрецького найменування) дістав статусу дієслівного модифікатора, позбавленого категорій відмінка і числа та наділеного потенцією до ступеневого градування.

У ході подальшого глибинного наукового занурення до лексико-граматичної, рольової та синтаксичної сутності адвербатива особливої нагальності набула проблема чіткого визначення композиційних характеристик аналізованого словесного класу. Первісна проблематичність реалізації цієї мети була пов'язана із помилковим ототожненням власне прислівникових лінгвістичних елементів із частково подібними до них (за морфологічним, змістовим та функційним параметрами), але, фактично, відмінними за категорійними властивостями лексичними одиницями. Результатом цієї негативної тенденції стало хибне розширення європейськими та вітчизняними дослідниками складового наповнення адвербативної частиномовної сукупності шляхом включення до неї вигуків, дієслівних форм і деяких словосполучень (що постульовано Дж. Уортоном), сполучників (на доцільність чого звернув увагу Ф. Фортуніо), заперечних і стверджувальних часток, питальних займенників та певних вигуків (за науковою концепцією М. В. Ломоносова). Досить радикальний варіант «компонентного упоряд-

кування» прислівникового лексемного розряду запропоновано Ч. Ліоном, який наголосив на необхідності залучення усіх «безладних, важко класифікованих, непотрібних слів» до адвербативного «сховища» (Lyon, 1832: 66). Ідентичною реформаційністю вирізнявані засадничі положення лінгвістичного вчення К. С. Аксакова, на думку якого мовний елемент будь-якої лексико-граматичної приналежності у придієсловному розташуванні є потенційним повноправним актуалізатором прислівникової природи, а, отже, частиномовна значущість адвербатива як «синтаксичного явища» і виразника відношення може бути взята під сумнів (Аксаков, 1875). Причиною не ідеальності й об'єктивної суперечливості окреслених вище інтерпретаційних стратегій вважаємо недостатню теоретичну опрацьованість ключових диференційних властивостей прислівника.

У результаті ґрунтовного вивчення еволюції наукової думки щодо категорійної своєрідності адвербатива можна констатувати, що, окрім гетерогенності, до комплексу універсальних прислівникових характеристик вітчизняними та іноземними дослідниками справедливо віднесено незмінюваність (виключення – формування ступенів порівняння) та здатність до семантичної модифікації сусіднього фразового компонента. Водночас традиційна адвербативна схильність до вираження синтаксичної за своєю сутністю ознаки може бути реалізована не лише у придієсловній позиції. Згідно із зауваженням мовознавців (зокрема, М. Дардано й П. Трифоне), прислівник є потенційним змістовим кваліфікатором прикметника, іншого адвербатива, іменника, додатка і цілої фрази (Dardano, Trifone, 1995).

Безперечно, окремої акцентуації (у контексті різноаспектного дослідження) потребує дискусійне питання щодо значеннєвого навантаження прислівника, якому у лінгвістичній студії Л. В. Щерби надано статус «виключно формальної категорії», семантично корелятивної із прикметником (Щерба, 1957). Саме факт етимологічної співвіднесеності адвербативних словесних одиниць із лексичними фігурантами інших частиномовних розрядів дав змогу деяким науковцям (зокрема, М. В. Леоновій, І. Р. Вихованцю та К. Г. Городенській) наголосити на відсутності у прислівника самостійного лексичного значення. Згідно з окресленою теорією, семантика адвербативної лексеми базується на змістовому насиченні вихідних мовних елементів (іменникових, прикметникових, дієсловних), морфологічні характеристики яких були частково або цілком нейтралізовані у прислівниковій синтагматичній позиції

(Вихованець, Городенська, 2004). Важливо при цьому підкреслити, що безсумнівною залишається частиномовна автономність аналізованої периферійної словесної єдності, протиставленої кардинальним лексико-граматичним категоріям іменника і дієслова. З огляду на оригінальність репрезентованої концепції та переконливість наведеної аргументації, думка щодо значеннєвої підпорядкованості адвербатива видається слушною.

Підсумовуючи винайдені в авторських (вітчизняних та європейських) тематичних розвідках мовознавчі постулати, присвячені прислівниковій проблематиці, слід констатувати, що адвербатив є універсальним гетерогенним лексемним об'єднанням, тенденційно незмінюваним та семантично несамостійним (похідним) фігурантом якого налаштовані на вираження ознакових характеристик сусіднього фразового елемента та на виконання обставинної синтаксичної функції у реченнєвій структурі.

З-поміж запропонованих сучасним лінгвістичним вченням чисельних механізмів систематизації прислівникових одиниць найбільшу розповсюдженість має вирівнюваний змістовий класифікаційний підхід. Його концептуальну першооснову складає диференціація тих значеннєвих відтінків, виразником яких є конкретний адвербатив. Безумовно, універсальність часового семантичного навантаження (у ракурсі прислівникової репрезентації та у загальному плані) свідчить про невід'ємність та фундаментальність часу як обов'язкового атрибута людського існування, оскільки процеси самоусвідомлення і сприйняття загальносвітової площини традиційно регламентовані певними часовими параметрами. А, отже, справедливим є твердження щодо онтологічної сутності аналізованого поняття та його сферової багатовимірності.

Фактичною об'єктивацією покликання на концепт часу є латинізована форма «темпоральність» (від лат. *tempus* – «час»), активно застосована у багатьох авторських студіях різногалузевої спеціалізації. Варто підкреслити, що, попри очевидну етимологічну корелятивність цього поняття із часом, дискусійне питання щодо коректності синонімічного оперування аналізованими термінами (зокрема, у лінгвістичному аспекті їхнього фігурування) залишається відкритим для подальшого наукового висвітлення. Проблематичність чіткого визначення характеру часово-темпоральної співвіднесеності безпосередньо пов'язана із кількісною значущістю ключових варіацій рольового втілення часової універсалії. Згідно з версією фахівців-

функціоналістів (у тому числі, О. В. Бондарка), окрім перебування у статусі міждисциплінарного поняття та базисної світоглядної категорії, час постає як значеннєва константа найвищого рівня узагальненості, як логічна першооснова, інтерпретована різнорідними мовними й мовленнєвими засобами конкретного лінгвістичного комплексу. Значно вужчою (у порівнянні із часовою) є спеціалізація темпоральної семантичної категорії, яка поряд з аспектуальністю, часовою локалізованістю і таксисом становить один з аспектів загального уявлення про час (Бондарка, 1987).

Семантико-граматична сфера функційної реалізації аналізованих взаємопов'язаних лінгвістичних понять складає окремий об'єкт наукової зацікавленості для багатьох мовознавців. Зокрема, в авторській концепції В. М. Барчука сформульовано тезу щодо всеосяжності граматичної темпоральної категорійної цілісності, націленої на виявлення загальних часових параметрів та класифікованої на час у морфологічній іпостасі (дієслівна категорія, виразник співвідношення дії та часу її виконання), інтервал і таксис. Ідентичний акцент на рольовій двоплановості часової універсалії, реалізованої в онтологічному й граматичному вимірах, зафіксовано у лінгвістичній розробці І. В. Туркіної. Згідно із зауваженням дослідниці, темпоральність є багатоконпонентною єдністю різнорідних мовних актуалізаторів «характеристик протікання дій в часі (безпосередньо часу, тривалості, послідовності та ін.)» (Туркіна, 2006: 8).

У контексті синтаксоцентричного кваліфікування часово-темпоральної корелятивності М. О. Фантом наголошено на невід'ємності такого системного мовного утворення, як аспектуально-темпоральний комплекс. На думку науковця, гармонійне функціонування цієї абстрактної п'ятикомпонентної цілісності уможливлене завдяки семантичному базису, в якому об'єктивований загальний часовий концепт. Варто підкреслити, що темпоральності в окресленій тематичній студії надано статус лінгвального часу, функційно налаштованого на внутрішню характеристику дії, безвідносно до зовнішніх процесів і явищ (Фант, 2016: 181).

З-поміж винайдених у концептуально та лінгвістично різнорідних наукових розвідках механізмів інтерпретації категорійної специфічності часу найбільш переконливим вважаємо запропонований Т. І. Дешерієвою експлікативний підхід, побудований на чіткому розмежуванні основоположних часових аспектів. Згідно з окресленою теорією, час як динамічний багатоплановий фено-

мен має фізичну, філософську та лінгвістичну форми репрезентації. Про безперечну вагомість першої варіації «сферового втілення» аналізованої універсалії засвідчує факт перебування часу у міцному взаємозв'язку із матерією, що нескінченно розвивається, натомість у філософському кваліфікативному ракурсі видається можливим номінувати аналізоване поняття «формою людського споглядання» (Дешерієва, 1975). Термін «темпоральність» застосовано авторкою до лінгвістичного часового аспекту, який постає як сукупність чисельних мовних засобів значеннєвої деталізації двох інших часових варіантів.

Беручи за основу ключові теоретичні постулати схарактеризованої мовознавчої розвідки, наголосимо на некоректності абсолютного отождоження часу і темпоральності. Науково виважене потрактування часової своєрідності пропонуємо здійснювати із декількох фундаментальних позицій:

- 1) у ракурсі мультидисциплінарності окресленої універсалії;
- 2) з акцентом на її онтологічній сутності;
- 3) у контексті часової фізичної, філософської та лінгвістичної реалізації;
- 4) у плані функційно-семантичного налаштування часу до виконання ролі інваріантної змістової константи.

У порівнянні із часом темпоральність різниться вужчою спеціалізацією (як значеннєва категорія) і, разом с тим, безперечною сферовою багатоплановістю. Згідно із зауваженням О. В. Бондарка (засадничі положення його наукової концепції покладено в основу репрезентованої роботи), аналізована лінгвістична часова іпостась перебуває у статусі семантичного поняття, необхідного для відтворення специфіки усвідомлення особою часових параметрів процесу. При цьому, відповідне змістове насичення складає значеннєвий базис такого багатоконпонентного та гармонійно структурованого універсального мовного об'єднання, як функційно-семантичне поле (далі – ФСП) «Темпоральність».

Звертаючись до всебічного висвітлення ключових аспектів фігурування цієї абстрактної лінгвістичної єдності, зацентруємо увагу на її білатеральній сутності, традиційно притаманній усім подібним польовим утворенням: план змісту аналізованого ФСП представлено темпоральним семантичним поняттям, на деталізації варіантів якого сфокусовані різнорівневі граматичні, лексичні й комбіновані складники плану вираження. Слід підкреслити, що невіддільною диференційною ознакою значеннєвої першооснови

темпорального функційно-семантичного поля є її дійснична направленість. На справедливості цього твердження наголосив О. В. Бондарко, у спеціалізованій мовознавчій розробці якого окреслене семантичне поняття дістало назву актуалізаційної категорії орієнтаційного типу. Згідно із запропонованою науковцем кваліфікативною логікою, установлення у комунікативному контексті темпоральних відношень передбачає утворення мовцем під час мовленнєвого акту локалізованого у структурі висловлення своєрідного змістового комплексу, до значеннєвого базису якого введена «орієнтація на вихідну позицію актуалізації як на точку відліку» (Бондарко, 1990: 7). А, отже, стрижневою вирізняльною властивістю семантичної основи темпорального ФСП є схильність до уточнення часових показників процесу з обов'язковою акцентуацією на конкретному центрі часової координації: моменті мовлення / іншому епізоді, за іншою версією – на дійсному моменті / установленому моменті.

У колі кількісних проблем, об'єднаних темпоральною тематикою, безперечною дискусійністю характеризує питання композиційної організації аналізованого функційно-семантичного поля. Зокрема, кардинально протилежними є запропоновані Ф. І. Панковим та О. В. Бондарком механізми структурного моделювання окресленого ФСП. Так, у лінгвістичному вченні першого дослідника активно постульовано поліцентричну улаштованість темпоральної польової цілісності, «яка об'єднує різноманітне коло явищ, що синтезують у собі різнорідні вияви темпоральних відношень» (Панков, 2009: 404). Згідно із версією Ф. І. Панкова, невіддільними конститuentами функційно-семантичного поля Темпоральність є чотири чітко виокремлені групи (мікрополя), кожне з яких репрезентоване центральними (домінантними) і другорядними за рольовим налаштуванням морфологічними, лексичними, синтаксичними або контекстуальними часовими виразниками. Опозиційний такому «широкому» інтерпретаційному підходу «вузький» принцип композиційної кваліфікації згаданого ФСП уможливує чітке відокремлення темпоральності від суміжних за функційно-семантичними властивостями польових єдностей (таких, як актуальність, таксис, часова локалізованість і часовий порядок). На думку розробника цього експлікативного механізму О. В. Бондарка, темпоральність є моноцентричною ієрархічно організованою цілісністю, в ядерній зоні якої перебувають найбільш спеціалізовані лінгвістичні конкретизатори дійснично спрямованої значеннєвої першооснови відповід-

ного ФСП, натомість, мовні фігуранти ближньої та далекої форм периферії відрізняються меншою рольовою і змістовою доміантністю. Безперечно, вважаємо коректною зацентрованість інтерпретаційного підходу О. В. Бондарка на диференційованому науковому розгляді темпоральності, обов'язково відокремленої від інших функційно-семантичних полів, налаштованих на різно ракурсне висвітлення часової сутності. Очевидною перевагою цієї авторської стратегії структурного моделювання аналізованого ФСП є її спроможність деталізувати функційно-семантичний статус конкретних темпоральних індикаторів (зокрема, прислівників), що значно полегшує процес їх загальної кваліфікації та подальшої класифікації.

Стрижневу позицію у темпоральному моноцентричному польовому комплексі справедливо посідає дієслово як «універсальний та обов'язковий засіб вираження часу» і носій дійсничного семантичного навантаження (Гульга, Шендельс, 1969: 42–43). Втім, вичерпна характеристика часових параметрів події унеможливлена лише за умови оперування фундаментальними морфологічними актуалізаторами, оскільки безпосереднім інструментом співвідношення часових епізодів із комунікативною ситуацією є лексика. Її лінгвістичні репрезентанти, розташовані у периферійній зоні ФСП Темпоральність, налаштовані на уточнення об'єктивованих дієслівними формами загальних часових показників дії, а також на виконання ролі невіддільних компонентів конструкції (за умови відсутності у предиката чіткої темпоральної характеристики). Арсеналу лексичних деталізаторів часових координат процесу у його обов'язковій корелятивності із точкою відліку притаманна безперечна частиномовна гетерогенність. У складі лінгвістичної єдності різнорідних за лексико-граматичним критерієм периферійних конститuentів аналізованого функційно-семантичного поля темпоральний прислівник відрізняється значною спеціалізованістю та дійсничною спрямованістю. Цей семантичний модифікатор є оптимальним засобом структурування дійсності на чітко диференційовані часові сегменти (з орієнтацією на актуальний пункт часової координації). Як зазначено у мовознавчій студії О. А. Гулиги і С. І. Шендельс, адвербативні елементи наділені потенцією до придієслівного уточнення загального часового плану, до створення типового для вербативної форми фону і до можливого змінення природного значення цієї форми, а також до деталізації співвідношення між подіями, до визначення тривалості й кратності процесу (Гульга, Шендельс, 1969).

Вважаємо справедливим рішення фахівців щодо зарахування до рольової сфери темпоральних прислівників: схильність до зображення своєрідності взаємодії часу процесу із точкою відліку (зокрема, із дійсним моментом) у ракурсі інклюзивності / ексклюзивності; здатність до віддзеркалення ступені віддаленості конкретної події від орієнтаційного центру, а також сфокусованість на здійсненні конкретизованого і неконкретизованого типів часового маркування (Панков, 2009).

Висновки. Отже, темпоральний прислівник постає як невіддільний периферійний структурний елемент функційно-семантичного поля Темпоральність, як цілісна сукупність гетерогенних лексичних індикаторів часових показників дії,

скоординованої відносно чітко визначеної точки відліку. З огляду на очевидну не синонімічність співвіднесених лінгвістичних понять «час» і «темпоральність», слушною видається думка щодо відокремленого наукового розгляду всеохопного багатокомпонентного розряду часових адвербативів і підпорядкованої йому лексемної єдності темпоральних прислівникових деталізаторів. Перспективи подальших досліджень в окресленому тематичному напрямку вбачаємо у більш деталізованому зануренні до проблеми рольової різноплановості специфічних адвербативних актуалізаторів семантичного базису ФСП темпоральності, актуальності, таксису, часової локалізованості й часового порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксаков К. С. Несколько слов о нашем правописании. Москва : К. С. Аксакова сочинения филологические, 1875. 406 с.
2. Барчук В. М. Грамматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 416 с.
3. Висоцький А. В. Синтаксична сфера прислівника в українській літературній мові : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 328 с.
4. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : академічна граматики української мови. Київ : Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
5. Гулыга Е. В., Шендельс Е. И. Грамматико-лексические поля в современном немецком языке. Москва : Просвещение, 1969. 184 с.
6. Дешериева Т. И. Лингвистический аспект категории времени в его отношении к физическому и философскому аспектам. *Вопросы языкознания*. 1975. С. 111–117.
7. Панков Ф. И. Функционально-коммуникативная грамматика русского наречия : дисс. ... док-ра филол. наук : 10.02.01 ; Московск. госуд. ун-т им. М. В. Ломоносова. Москва, 2009. 844 с.
8. Теория функциональной грамматики. Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / отв. ред. А. В. Бондарко. Ленинград : Наука, 1987. 348 с.
9. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность / отв. ред. А. В. Бондарко. Ленинград : Наука, 1990. 264 с.
10. Туркина И. В. Функционирование конститuentов поля темпоральности в английском и немецком языках : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Нижний Новгород, 2006. 28 с.
11. Фант М. О. Складнопідрядне речення з підрядним часу в ранньоновісверхньонімецькій мові: структурний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 ; Житомирськ. Державн. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2016. 224 с.
12. Щерба Л. В. О частях речи в русском языке. *Избранные работы по русскому языку*. 1957. С. 63–84.
13. Dardano M., Trifone P. *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*. Bologna : Zanichelli Editore S. p. A., 1995. 825 p.
14. Haspelmath M. Word classes / parts of speech. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* / edited by N. J. Smelser & B. Baltes. Amsterdam, 2001. P. 16538–16545.
15. Lyon C. J. *Analysis of the seven parts of speech of the English language*. Edinburgh : Printed for Oliver & Boyd, Tweeddale-Court; and Simkin & Marshall, 1832. 146 p.

REFERENCES

1. Aksakov K. S. Neskolko slov o nashem pravopysanyu [Some words about our orthography]. M. : K. S. Aksakova sochyneniya fylolohycheskye, 1875. 406 p. [in Russian].
2. Barchuk V. M. Hramatychna Temporalnist: Interval. Chas. Taksys [Grammatical Temporality: Interval. Time. Taxis]. Ivano-Frankivsk : Simyk, 2011. 416 p. [in Ukrainian].
3. Vysoc'kyj A. V. Syntaksyschna sfera pryslivnyka v ukrains'kij literaturnij movi: monohrafija [Syntactic sphere of adverb in the Ukrainian literary language: a monograph]. K. : Vydavnychyj dim Dmytra Buragho, 2013. 328 p. [in Ukrainian].
4. Vykhoanecj I. R., Ghorodensjka K. Gh. Teoretychna morfologhija ukrains'kohoji movy: akadem. ghramatyka ukr. movy [Theoretical Morphology of Ukrainian language: academic grammar of Ukr. lang]. K. : Univ. Vyd-vo «Pulsary», 2004. 400 p. [in Ukrainian].
5. Gulyga E. V., Shendel's E. I. Grammatiko-leksicheskie polja v sovremennom nemeckom jazyke [Grammatical-lexical fields in modern German language]. M. : Prosveshhenie, 1969. 184 p. [in Russian].
6. Desherieva T. I. Lingvisticheskij aspekt kategorii vremeni v ego otnoshenii k fizicheskomu i filosofskomu aspektam [Linguistic aspect of the category of time in its relation to the physical and philosophical aspects]. *Voprosy jazykoznanija*. 1975. pp. 111–117. [in Russian].

7. Pankov F. I. Funkcional'no-kommunikativnaja grammatika russkogo narechija [Functional-communicative grammar of Russian adverb] : diss. ... dok-ra filol. nauk : 10.02.01 / Moskovsk. gosud. un-t im. M. V. Lomonosova. M., 2009. 844 p. [in Russian].
8. Teorija funkcional'noj grammatiki. Vvedenie. Aspektual'nost'. Vremennaja lokalizovannost'. Taksis [Functional Grammar Theory: Introduction. Aspectuality. Temporary localization. Taxis] / Bondarko A. V. (ed.). L. : Nauka, 1987. 348 p. [in Russian].
9. Teorija funkcional'noj grammatiki. Temporal'nost'. Modal'nost' [Functional Grammar Theory: Temporality. Modality.] / Bondarko A. V. (ed.). L. : Nauka, 1990. 264 p. [in Russian].
10. Turkina I. V. Funkcionirovanie konstituentov polja temporal'nosti v anglijskom i nemeckom jazykah [Functioning of the constituents of Temporality field in English and German] : avtoref. diss. na soisk. uchenoj stepeni kand. filol. nauk : 10.02.04. Nizhny Novgorod, 2006. 28 p. [in Russian].
11. Fant M. O. Skladnovidrjadne rechennja z pidrjadnym chasu v rannjonovoverkhnjonimeckijj movi : strukturnyj ta funkcional'nyj aspekty [Complex Sentence with Temporal Subordinate Clause in Early New High German: Structure and Function] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Zhytomyrsk. Derzhavn. un-t. im. Ivana Franka. Zhytomyr, 2016. 224 p. [in Ukrainian].
12. Shherba L. V. O chastjah rechi v russkom jazyke [About Parts of Speech in Russian]. Izbrannye raboty po russkomu jazyku. 1957. pp. 63–84. [in Russian].
13. Dardano M., Trifone P. Grammatica italiana con nozioni di linguistica. Bologna : Zanichelli Editore S. p. A., 1995. 825p.
14. Haspelmath M. Word classes / parts of speech. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* / Edited by N. J. Smelser & B. Baltes. Amsterdam, 2001. pp. 16538–16545.
15. Lyon C. J. Analysis of the seven parts of speech of the English language. Edinburgh : Printed for Oliver & Boyd, Tweeddale-Court; and Simkin & Marshall, 1832. 146 p.